

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

FAKULTA PROVOZNĚ EKONOMICKÁ

Teze k diplomové práci

Analýza kriminality v Ústeckém kraji v letech 1992 a 2002

Vedoucí diplomové práce: Ing. Josef Zilvar, CSc.
Vypracoval: Robert Čermák
Praha © 2004

Pro svou diplomovou práci jsem si vybral velice ožehavé téma, jímž je kriminalita.

Cílem každé společnosti je kriminalitu snižovat či ji alespoň udržovat v rozumných mezích. Výše kriminality do jisté míry ukazuje úspěšnost dané společnosti řešit sociální a ekonomické problémy lidí, se kterými do značné míry kriminalita souvisí.

„Podle sociologického výzkumu viktimizace a pocitu bezpečí občanů v roce 2003 bylo v roce 2002 přímo postiženo trestným činem 26% občanů starších 15 let. V hodnocení vnímání společenských problémů v roce 2003 jako nejdůležitější problém označilo kriminalitu téměř 25% občanů starších 15 let, čímž se kriminalita stala pro občany nejdůležitějším společenským problémem.“¹

Strach ze zločinu nepostihuje rovnoměrně celou populaci. Tyto obavy postihují především obyvatele měst, starší lidi a ženy.

Kriminalita se stala po roce 1989 v České republice vážným sociálním problémem. Hlavně období mezi roky 1990-1993 s sebou přineslo výrazný nárůst počtu trestných činů. Výše kriminality byla hlavně ovlivněna radikálními změnami ve všech oblastech lidského života. Došlo k celkovému uvolnění ve společnosti, významně se na kriminalitě podepsala také radikální změna legislativy, hlavně v oblasti majetkové.

Občany trápí hlavně majetková kriminalita, která představuje téměř 70% celkové kriminality. Z majetkové kriminality téměř 2/3 tvoří krádeže prosté. Významný podíl mají také krádeže vloupáním. U krádeží vloupáním dochází od roku 1993 k postupnému poklesu. Je to dáno hlavně tím, že se zdokonaluje zabezpečovací technika objektů. Lidé se již naučili svůj majetek chránit, v mnohých případech jsou k tomu tlačeni od pojišťovacích institucí. Krádeže prosté od roku 1998 mírně klesají. Musím však připomenout, že na statistické

¹ BURIÁNEK, J. Kontinuální výzkum viktimizace a pocitu bezpečí občanů 2003.

vykazování krádeží prostých v roce 2002 má vliv novelizace trestního zákona, kdy je nově vymezen pojem výše škody, která je nejdůležitějším kritériem pro odlišení trestných činů od přestupků. Od počátku roku 2002 je výše škody, kdy se již jedná o trestný čin, stanovena na částku 5 000 Kč. Do této doby to bylo 2 000 Kč.

Velké obavy u občanů vyvolává také násilná kriminalita. V násilné trestné činnosti dominují hlavně trestné činy úmyslného ublížení na zdraví, loupeže a porušování domovní svobody. Počet vražd tvoří asi 1%. Zarážející a číselně nepostižitelná je i rostoucí brutalita a surovost násilné kriminality, zejména jejich závažnějších forem.

Hospodářská kriminalita se stala po roce 1989 úplně novým fenoménem. Na vývoj hospodářské kriminality po revoluci měly zásadní vliv legislativní změny. Vznikl komplex rizikových faktorů, které provázely transformaci ekonomiky. Za hlavní lze označit nedostatečnou legislativu a kontrolu. Oblast ekonomiky byla poznamenána určitým právním chaosem. S hospodářskou trestnou činností se od roku 1989 do současnosti nedaří úspěšně bojovat, byť se o to snažila již řada vlád. Specifikem hospodářské kriminality je fakt, že pachatelé těchto trestných činů jsou orgány činnými v trestním řízení bráni k odpovědnosti mnohdy s několikaletým odstupem od spáchání skutku. Dále se mnohdy jedná o osoby velmi vzdělané a mající značné finanční prostředky, které jim pomáhají vyhnout se trestní odpovědnosti.

Z regionálního hlediska je nejvyšší míra kriminality samozřejmě v hlavním městě Praze. V roce 2002 zde bylo jako v jediném kraji spácháno přes 100 000 trestných činů. Na 10 tis. obyvatel připadá v Praze 885 trestných činů. Působí zde řada kriminogenních faktorů, jako jsou vysoká hustota obyvatel, hospodářské centrum státu, vysoká anonymita obyvatel, vysoký počet příležitostí k páčání trestné činnosti a nižší možnost odhalení. S vysokou mírou kriminality souvisí

také nejnižší objasněnost, která v Praze činila v roce 2002 pouhých 25%

Ústecký kraj se počtem trestných činů spáchaných v roce 2002 zařadil na třetí místo za Prahu a kraj Moravskoslezský. Při přepočtu trestných činů na 10 tis. obyvatel se však umístil společně s Libereckým krajem na 2. místě. V obou krajích na 10 tis. obyvatel připadalo 384 trestných činů. Procento objasněnosti v Ústeckém kraji bylo poměrně vysoké a dosahovalo 53,3%, což může svědčit o dobré práci policie. Naproti tomu v kraji Libereckém dosahovalo pouze 45,1%.

V oblasti násilné kriminality se Ústecký kraj v přepočtu na 10 tis. obyvatel v roce 2002 řadil na páté místo. Násilná kriminalita zde způsobovala obyvatelům velké problémy. Objasněnost těchto násilných trestných činů patřila k nejnižší ve srovnání ostatními kraji. Kraj skončil až na jedenáctém místě.

U majetkové kriminality Ústecký kraj v počtu trestných činů na 10 tis. obyvatel v roce 2002 opět obsadil přední místo. Mezi kraji skončil na čtvrté pozici. Potěšitelná byla objasněnost, ve které se kraj umístil na druhém místě. To může svědčit o dobré práci policie na tomto úseku kriminality při odhalování pachatelů majetkové kriminality.

V přepočtu trestných činů na 10 tis. obyvatel u hospodářské kriminality se Ústecký kraj umístil v roce 2002 dokonce na druhém místě hned za Prahou. V objasněnosti však skončil na třetím místě. Z hospodářské trestné činnosti však nemívají občané bezprostřední strach jako je tomu u násilné a majetkové kriminality. Je nutno však připomenout, že hospodářská kriminalita způsobuje největší finanční škody.

Důvodů proč patří Ústecký kraj výší kriminality k nejpostiženějším je mnoho. Je zde například vysoká hustota obyvatelstva, nízká věková struktura, vysoký počet velkých měst, velká anonymita, nízká vzdělanostní struktura, vysoká

nezaměstnanost, vysoký počet migrujících osob a silná romská komunita.

Z okresů Ústeckého kraje byl v roce 2002 nejvíce zatížen kriminalitou okres Ústí na Labem, Teplice, Chomutov a Most. Nejméně tradičně okres Louny. Okresy Ústí na Labem, Teplice a Most patří svou rozlohou k nejmenším v ČR, jsou charakteristické vysokou hustotou obyvatelstva a vysokou mírou urbanizace. Toto patří mezi hlavní kriminogenní faktory, které způsobují vysokou míru kriminality v těchto lokalitách. Zde se potvrzuje fakt, že kriminalita se koncentruje do velkých měst a aglomerací.

Východiskem ke snižování násilné a majetkové kriminality je hlavně sociální a situační prevence. Do kompetence místních a krajských samospráv patří především sociální prevence. Represi řadím až na druhé místo. Přísnější tresty nejsou podle mého názoru potřeba, neboť se domnívám, že většina pachatelů násilné a majetkové trestné činnosti vychází z předpokladu, že nebude dopadena.

U hospodářské kriminality řada odborníků jako prevenci považuje přísnější postih pachatelů. To je samozřejmě v kompetenci zákonodárců, nikoli místních a krajských samospráv. Osobně se však domnívám, že tresty jsou dnes již dostatečné. Preventivní aktivity by se měly zaměřit především do oblasti právní, ekonomické a sociální. Je třeba přizpůsobovat legislativu potřebám doby a zajistit účinnou kontrolu.

Prevence kriminality na místní úrovni v posledních letech již dobře funguje. Z Ústeckého kraje čerpají dotace na prevenci kriminality všechna okresní města včetně ještě devíti dalších velkých měst. Výjimečně je do programu zahrnuto také Dubí, kvůli velkým problémům s prostitucí, se kterou souvisí řada závažných trestných činů.

Projekty mohou být jak z oblasti situační prevence (specifická opatření, která znesnadňují páchaní trestné

činnosti, případně zvyšují pravděpodobnost odhalení pachatele apod.), tak z oblasti sociální prevence (vytváření aktivit zaměřených na změnu nepříznivých společenských a ekonomických podmínek prostředí, které produkuje pachatele trestné činnosti. V praxi to znamená především vytváření podmínek pro vznik konkrétních projektů cílených především do oblastí zahrnujících specializovanou péči o mládež a další rizikové skupiny, dále pomoc při vzdělávání a rekvalifikaci a rozšiřování nabídky volnočasových aktivit.